

ЛИТВИН

Володимир Михайлович — академік НАН України, доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту історії України НАН України

ТЕРИТОРІАЛЬНІСТЬ У ГУМАНІТАРНОМУ ПРОСТОРИ: НАУКОВІ РЕФЛЕКСІЇ

Статтю присвячено осмисленню феномена територіальності в контексті формування стратегічних пріоритетів розвитку вітчизняної соціоуманітаристики та реалізації напрямів і завдань державної регіональної політики. Підкреслено, що геополітичні випробування, перед якими опинилася Україна, змушують актуалізувати пошук теоретичних побудов у сфері вирішення конфліктів, а також репрезентацію інформаційно-аналітичного та прогностичного потенціалу сучасної науки. Утвердження нової культури інноваційного мислення потребує від наукової спільноти міждисциплінарного аналізу проблем територіальної ідентичності та ментальності, національної та історичної пам'яті, регіональної свідомості та локальних рівнів самоорганізації соціуму. Доведено, що пошук консолідаційних ідей та інтеграційних механізмів, обстоювання територіальної цілісності та непорушності кордонів мають стати цільовими орієнтирами соціоуманітарних досліджень, потужними чинниками формування національної ідентичності та єдності. Ґрунтована на такому фундаменті просторова аналітика не лише дасть змогу запобігти різноманітним загрозам та викликам, генерувати моделі динамічного та збалансованого регіонального розвитку України, а й кардинально змінить ставлення суспільства до можливостей соціоуманітарної науки.

Ключові слова: гуманітарний простір, територіальна ідентичність, регіональна політика, регіоналістика, національна ідея, суверенітет.

Цивілізаційні зрушення третього тисячоліття зачіпають усі грані людського буття. Формування на планеті сучасної геополітичної системи координат нікому не віщує ідилічного спокою. Жодна країна не може стояти осторонь глобалізаційних процесів, які докорінно змінюють її територіальний та соціокультурний простір.

Нові геополітичні виклики й загрози, перед лицем яких опинилася Україна у зв'язку з втратою Криму й «гібридною» війною на сході країни, диктують необхідність оптимізації державної стратегії у сфері національної безпеки. Йдеться насамперед про забезпечення у нинішніх, надзвичайно складних умовах державного суверенітету, сталого розвитку економіки, конкурентоспроможності країни на світових ринках, зміц-

нення міжнародних позицій та авторитету держави.

У такій непростій справі не обійтися без неминучого оновлення наукових параметрів, які визначають напрями гуманітарної стратегії. Очевидно, що влада може їх реалізувати лише за умови активного залучення наукової громадськості до серйозної роботи з вироблення алгоритму розвитку країни на тривалу перспективу. На жаль, владні структури України, постійно декларуючи свій європейський вибір, надто мало уваги приділяють виробленню стратегії гуманітарної політики. Тому в гуманітарному балансі країни маємо більше втрат, ніж досягнень.

Ми стали свідками перетворення цивілізації на єдину структурно-функціональну систему, яка задає темпоритм розвитку міжнародних відносин. Не можна не бачити того, що властивий Україні тип соціотрансформаційної динаміки надто інерційний та повільний. Заяви про бажання рухатися в бік Європи мають підкріплюватися конкретними модернізаційними кроками та пошуком своєї ніші на міжнародному економічному ринку. А для цього передусім варто створювати належні умови для розвитку інтелекту нації та навчитися цінувати і продавати власний інтелектуальний продукт. В умовах, коли знання набувають значення чи не найціннішого капіталу, інтелектуальна праця повинна стати основним державним пріоритетом.

Забезпечення комфортного для людини ціннісного простору має бути головною турботою держави, яка прагне увійти до кола цивілізованих країн. Втім, дуже часто у нас законотворча діяльність випереджає громадянську активність, а роз'яснювальній, пропагандистській роботі не приділяють належної уваги ані в центрі, ані на місцях. Гостре політичне протистояння в суспільстві украї негативно позначається на соціальному самопочутті громадян. Майже цілковите зруйнування системи громадянської освіти призвело до помітної деінтелектуалізації соціуму, а реалії «гібридної» війни відчутно збільшили потенціал «взаємонерозуміння» й соціального цинізму.

Чи здатен сьогодні освічений прошарок суспільства запропонувати стратегії виходу з наявної ситуації та зрозумілі перспективи подальшого розвитку соціуму?

Відповідь однозначно позитивна, адже сучасне суспільство безумовно відчуває гостру потребу в новій гуманітарній парадигмі з об'єднувальним підтекстом. Інструментальним апаратом оптимізації суспільних відносин має стати соціокультурна трансформація всіх сфер життєдіяльності соціуму – від вироблення на теоретичному рівні фундаментальних підвалин неконфліктного спілкування до репрезентації дієвих моделей регіональної інтеграції. Роль науки, передусім академічної, має полягати тут у генеруванні концептуальних засад, здатних об'єднувати соціум навколо проблем, що турбують усіх без винятку.

Перші кроки вже зроблено: найближчим часом буде репрезентовано концепцію національної програми гуманітарного розвитку суспільства та проведено її громадське обговорення. Маємо надію, що така «дорожня карта» стане основою для визначення пріоритетних напрямів розвитку науки в соціогуманітарній сфері.

Теоретичні конструкції, як і люди, живуть власним бурхливим життям. Кардинальні геополітичні трансформації, які ми спостерігаємо протягом останніх років, спричинили привнесення нового виміру у звичні, здавалося б, категорії, такі як територія, простір, кордони, пограниччя та ін. Все більшої актуальності набувають дослідження, пов'язані з аналізом та оцінкою трансформаційної соціокультурної динаміки, особливо в контексті сучасних децентралізаційних процесів. І ця динаміка мінливого світу вимагає інноваційного мислення, зумовлює потребу в системному уявленні про тезаурус просторових взаємодій, пов'язаних з проблемами територіальної організації, у світовому та вітчизняному контексті.

Новий формат європейської політики ґрунтується на кластеризації глобального простору, в основу якої закладаються процеси своєрідної регіоналізації з наголосом на функції регіонів як самоорганізованих соціумів. Не-

дооцінка значення осмислення регіональних проблем у часі й просторі, в усьому безмежжі контактів, конфліктів, історичних драм, часто призводить до негативних наслідків.

Мистецтво політики якраз і полягає в тому, щоб процес регіонального структурування національного й етнополітичного простору органічно узгоджувався із загальносвітовими тенденціями творення інтегрованого світу й універсалістських ціннісних систем. Сумний досвід ХХ століття показав, що ані рецепти «директивного ошасливлення» згори, ані воїновничі спроби «перемалювання карт» знизу не стимулюють суспільну енергію, а навпаки, породжують управлінський хаос і криваві конфлікти. Шукати майданчики для порозуміння доцільно на рівні, співмірному запитам конкретної територіальної громади, там, де найлегше формуються структури громадянського суспільства. Саме таким є мезорівень — рівень регіону, який має, як правило, спільне минуле, відлагоджену систему економічних, комунікаційних, культурних зв'язків, спільні ментальні риси.

Регіональний рівень дає можливість усвідомити й осмислити сучасну геополітичну ситуацію та внутрішні проблеми України, у тому числі й породжені її пограничним статусом. З огляду на географічне розташування нашої країни завжди доведеться жити у двох силових полях — Заходу з одного боку і Росії — з другого. Такою є реальність, яку потрібно чітко розуміти і правильно сприймати. Так само сприймати слід і наявну полікультурність України, що стала наслідком об'єктивних асиміляційних процесів, які справили і ще довго справлятимуть вплив на національну та регіональну ідентичність.

Глобалізація й регіоналізація часто трактуються як протилежно спрямовані процеси, хоча насправді зв'язок між ними значно глибший і складніший. Глобалізація стимулює пошук «локальних ніш», у яких індивід інстинктивно шукає захисту від уніфікації й стандартизації. Водночас із втягненням у сферу глобалізації місцевих соціумів та локальних мереж радикально трансформуються звички,

традиції, норми моралі, поведінкові стереотипи. Гібридний термін «глокалізація» і похідні від нього — глокальний конфлікт, глокальні структури — міцно усталилися у політичних словниках. А це означає, що істотному переосмисленню підлягають усі складники просторової взаємодії соціумів — від загальноцивілізаційних до вузьколокальних.

Закономірно, що в умовах глобалізації концепції регіоналізації перебувають в епіцентрі наукових дискусій. Останнім часом незмірно зріс інтерес соціогуманітарних наук до проблем суверенітету, територіального облаштування соціумів, форм державного устрою. Оскільки державна територія повсюди осмислюється як цінний, невідновний у своїй основі ресурс, за який ведуться війни, нова культура інноваційного мислення вибудовується саме в руслі підвищеного інтересу до процесів становлення територіальних меж і кордонів. Такі підходи дають можливість розуміння еволюції держави в її непростих відносинах із сусідами, проблем ментальності, регіональної самосвідомості, локальних рівнів спілкування, процесів засвоєння соціумами специфічних форм самоорганізації, етичних норм, культурних кодів.

Держава може вважатися правовою й соціальною лише за умови, якщо її територіальна організація забезпечує розв'язання двоєдиного завдання: оптимального розподілу владних повноважень на управлінському й самоуправлінському рівнях та забезпечення надійного зворотного зв'язку в системі влада–соціум.

Про належний рівень територіальної ідентичності можна говорити лише там і тоді, де й коли політичні та правові ініціативи влади відповідають інтересам громад і дістають суспільну підтримку. За відсутності останньої будь-які задекларовані реформи ризикують залишитися в полоні імітаційності або й спровокувати нові лінії розмежувань. Україні це стосується великою мірою, адже відмінні соціокультурні коди українських регіонів поглиблюють демаркаційні лінії в суспільстві.

Перспективи сталого регіонального розвитку вирішальною мірою залежатимуть від рівня осмислення й усунення перекосів і дефор-

мацій у регіональній структурі, а цього можна досягти лише на основі серйозного науково-методологічного дослідження територіальних проблем.

Загальна нестабільність повинна додатково стимулювати пошук надійних ідентитетів, і лише наука в тісній співпраці з політиками здатна запропонувати їх поляризованому суспільству. Очевидно, що сучасні проблеми ідентичності і самоідентифікацій стають смисловитими й політично навантаженими, і тут дуже легко перейти грань між точними термінами й довільними метафорами.

На жаль, теорія понять і методологія їхнього використання в Україні ніколи не були серед наукових пріоритетів, потреба точності та виваженості у термінотворенні не завжди є усвідомленою. Сучасні випробування, перед лицем яких опинилася Україна, змушують подивитися на проблему під іншим кутом зору. Чи вироблені надійні критерії аналізу теоретичних побудов у сферах, які стосуються проблем кордонів, національної безпеки та суверенітету держави? І чи спроможні політики керуватися цими науковими критеріями?

Політичний дискурс швидкоплинно змінюється, і зміни потребують відповідної актуалізації термінологічного інструментарію. Завдання не з легких. Адже концептуалізація наукової мови як ефективного знаряддя управління політичними процесами відбувається повільно і спонтанно, термінами й поняттями кожен оперує на власний розсуд, не надто переймаючись точністю визначень і глибиною смислів. Від зваженості політичних дискурсів сьогодні залежить надзвичайно багато, оскільки мова політики — не просто потужний важіль впливу на суспільні настрої, а й генератор політичних смислів, моделей поведінки. Налаштованість на толерантність — запорука залагодження будь-яких конфліктів, навіть системних і цивілізаційних. І тут надзвичайно багато важить точність і зіставність оціночних критеріїв, виваженість і чіткість термінів, уникнення подвійних стандартів.

Однак є й інша проблема — як забезпечити в умовах жалюгідного фінансування такий рі-

вень інноваційної активності наукової спільноти, який відповідав би світовим стандартам і викликам ХХІ століття?

Зауважимо, що процеси глобалізації разом із сучасними геополітичними зрушеннями, створюючи нові ризики, продукують і нові можливості їх зниження чи мінімізації. Шляхи протидії новим соціогенним викликам можливо передбачити лише на основі аналітики, ґрунтованої на міцному науковому фундаменті. Загострення конкурентної боротьби за ресурси й ринки на світовій арені диктує необхідність принципово нової стратегії модернізації з опорою на наукомісткі технології. Водночас владні структури дедалі більшою мірою потребують системного інформаційно-аналітичного забезпечення політики й прогнозування тенденцій, здатних впливати на неї. Академічна наука в цих умовах покликана відігравати роль не лише потужної продуктивної сили, а й важливого чинника національної безпеки.

Не слід забувати, що орієнтація на усталені стереотипи — шлях до глибокої стагнації. На етапному переломі, пов'язаному з виходом на маршрут європейської інтеграції, академічна наука має подбати про таке оновлення власних алгоритмів розвитку, яке дасть потужний стимул переходу на нові стандарти і вимоги. За умов належного до неї ставлення наука здатна і регулювати, і передбачати, однак її престиж потребує постійної підтримки і з боку держави, і з боку громадянського суспільства. Головне — вчасно розпочати інноваційні зрушення.

У загальнометодологічному плані варто взяти на озброєння новітні підходи світової науки, які дають можливість іншими очима подивитися на проблеми простору, кордонів, погранич, центральності та периферійності, ідентичностей та ментальностей. Саме в контексті пізнавальних «поворотів» кінця ХХ ст., одним з яких виявився і просторовий, в Україні формується оновлене предметне поле історичної регіоналістики як науки про простір і територіальність. Перебуваючи одночасно у сфері впливу антропоцентризму й геополітики, регіоналістика пропонує теоретичні кон-

струкції осмислення явищ просторової асиметрії й логіки розмежувань. Крізь призму феномена граничності сприймаються час і простір, цивілізаційні та інші розлами, явища маргіналізації і «культурної дислокації». Пограниччя розглядаються як реальні і символічні соціокультурні простори, яким притаманні явища амбівалентності у поведінкових стереотипах, «гібридність» ідентифікаційних моделей.

Успішно відшукує свою нішу у науковому просторі політична регіоналістика, щоправда, дещо надмірно зосереджена на аналізі регіонального виміру електоральних настроїв. Істотні зрушення намітилися у сфері дослідження регіональних ідентичностей і відповідних різновидів політичної й соціонормативної культури, еволюції адміністративно-територіального устрою та його сучасних реформ. Соціокультурний підхід, який домінує у регіональній аналітиці, здатен виводити на цікаві узагальнення щодо взаємодії часу і простору, ціннісно-сміслові рефлексії відносно різних іпостасей регіоналізму, транскордонності, рубіжної комунікативності тощо.

Нашому поколінню випало жити у світі суцільної транснаціоналізації, яка є варіативним, суперечливим у своїй основі явищем. Постаючи у формі всеохопної глобалізації, вона водночас концентрує ресурси і децентралізує форми управління, уніфікує побут і диференціює потреби. Лінійний у своїй основі процес на наших очах вибудовує дивовижні ієрархії, руйнує усталені норми співжиття, розбудовує інформаційні мережі, які невідомо змінюють життєвий простір людини.

Відчутні на всіх рівнях явища «неотурбулентності» та виклики української соціополітичної ситуації, які проявляються у поляризації соціуму, його дегуманізації й деінтелектуалізації, «розколотості» культурного простору, різноспрямованості політичних орієнтацій, змушують вкотре наголошувати на тому, що соціогуманітаристика обов'язково повинна належати до наукових пріоритетів. Оздоровлення ситуації в соціумі немислиме без ґрунтовних теоретико-методологічних досліджень глобалізаційних і соціотрансформаційних

процесів, кордонної проблематики, регіональних і локальних ідентичностей, культурних моделей пограниччя.

Можна багато дискутувати на теми національної ідеї в Україні, проте безсумнівною істиною є те, що український соціум здатна об'єднати лише така національна ідея, підґрунтям якої є громадянський мир, злагода та конституційний порядок, базовані на ідеалах державності, патріотизму та духовності. Саме тут потрібно чітко вибудовувати механізми, які б створювали умови для балансу регіональних та загальнодержавних інтересів. Своєрідним метапідходом, який допомагає синтезувати напрацювання різних галузей наукового знання в контексті вироблення стратегій регіональної інтеграції, може стати саме регіоналістика.

Сучасний світ сьогодні має вигляд сукупності нехай і не рівноцінних у своєму розвитку, але все ж самодостатніх культурних систем. Загальний напрям оновлення парадигм регіональності визначається відходом від державоцентричності у пояснювальних схемах і широким застосуванням мережевих і порівняльних підходів з підвищеною увагою до проблем ментальності, ідентичностей, крос-культурних контактів.

Виразно вимальовується по суті новий, «горизонтальний» вимір соціогуманітарних досліджень, сфокусований на проблемах розселення і територіальних членувань простору, формування кордонів та погранич, дослідженні колонізаційних потоків, міграцій та інших супутніх явищ. Сподіваємося, що ґрунтована на такому фундаменті просторова аналітика не лише дасть змогу запобігати різноманітним загрозам та викликам і генерувати моделі динамічного та збалансованого регіонального розвитку України, а й кардинально змінить ставлення суспільства до можливостей соціогуманітарної науки.

Проголошений Україною курс на інтегрування в європейські структури накладає на нас високі обов'язки. Він вимагає не лише виявлення регіональних особливостей сучасних трансформаційних процесів, а й вироблення і послідовної реалізації такої регіональної полі-

тики, яка відповідала б основним параметрам організації центр-периферійних і міжрегіональних відносин у Європейському Союзі.

Особливо маємо потурбуватися про цільові орієнтири, підпорядковані завданням активізації структур громадянського суспільства і створення мережі центрів регіонального розвитку на місцях. Адже регіональне буття – саморегульована система, що має внутрішню логіку розвитку з власними циклами піднесення, спадів, відновлень. Ефективними сьогодні можуть стати ті форми, які вивільняють суспільну енергію, забезпечують відносну автономність і свободу у прийнятті рішень на всіх рівнях суспільної взаємодії. Лише за цих умов зможемо забезпечити активізацію соціального капіталу, яка поки що проглядається тільки у мріях соціологів.

Слід визнати, що вакуум консолідаційних ідей та інтеграційних механізмів створив стійкий ефект соціального й регіонального розмежування, фрагментованість протилежно орієнтованих політичних субкультур, конфлікт інтерпретацій у ставленні до минулого. У суспільстві відсутній єдиний погляд на стратегічну мету й конкретні завдання націєбудівництва, немає спільного бачення національних інтересів і національного ідеалу.

Переважну більшість проблем, що стають на заваді консолідації українського соціуму, прийнято відносити на рахунок спадщини СРСР. Йдеться, зокрема, про неоднорідність соціокультурного ландшафту, викривлені пріоритети у регіональному розвитку, наслідки русифікації мовно-культурної сфери, депортацій тощо. Тим більше потрібно чітко артикулювати вектори гуманітарної стратегії, підпорядкованої завданням формування відкритого демократичного суспільства й громадянської ідентичності у повній відповідності з європейським вибором.

Інтеграційна налаштованість політики, поза якою Україна ризикує масовими суспільними збуреннями й втратою суверенітету, може бути забезпечена лише продуктивним діалогом влади й соціуму з послідовним дотриманням принципів людиноцентризму і формування

національної ідентичності у загальногромадянському руслі.

Історична доля України склалася так, що проблеми її територіальної організації завжди кардинально впливали і на побудову ціннісних систем та культурних ідентифікаторів, і на відповідну міфологію. В умовах тривалої бездержавності й територіального розчленування український етнос не мав реальних шансів на створення сконсолідованої політичної нації і був приречений на територіально-політичну асиметрію суспільних зв'язків. Як державні, так і внутрішні адміністративні кордони України фактично не привертали належної уваги влади, за що доводиться розплачуватися в умовах «гібридної» війни.

Отже, країна конче потребує сьогодні побудованого на наукових засадах кордонознавства, а також уважного ретельного дослідження специфіки соціальних процесів у зонах пограниччя, найбільш вразливих для недружніх сторонніх впливів. А далі справою техніки стане й наукове забезпечення прикордонної політики, насамперед тих її аспектів, які пов'язані з національною безпекою й охороною кордону.

Не зайвим буде наголосити на небезпеці недооцінки територіальної ідентичності в українських умовах, де ментальні особливості й ціннісні настанови мають виразний регіональний вимір і є емоційно забарвленими. Адже ні для кого не є секретом явна несумісність пропонує в різних регіонах країни варіантів самоідентифікації.

На півдні домінує специфічний різновид ідентичності зі спільними українськими і російськими взаємовпливами, з високими патерналістськими очікуваннями. Західному ж типу регіональної ідентичності більш притаманний політичний активізм з орієнтацією на індивідуальне господарювання й підприємництво.

Науковий аналіз та осмислення особливостей, які привносить у цивілізаційну скарбницю кожний етнос, кожний регіон, кожна суспільна група, створює «різницю потенціалів», яка сама по собі є рушієм поступу.

Вихід регіональної інтеграції на новий рівень, коли на порядок денний ставиться мета

досягнення політичної консолідації соціуму, вимагає потужних цілеспрямованих зусиль, орієнтованих на формування почуття національної гідності та єдності. Значення роботи з теоретичного обґрунтування національної ідеї політичної і культурно-історичної спільності, поняття національної ідентичності неможливо переоцінити, адже причини підвищеної конфліктогенності мають як суб'єктивний, так і об'єктивний характер.

Завжди варто пам'ятати слова Юрія Липи, який писав, що «для українців центральним пунктом світу є Україна, українські люди і українські землі». Україна — спільний дім для всіх, хто проживає на її теренах, і це має бути закарбовано у системі соціокультурних координат, які задають світоглядні орієнтири та ціннісні орієнтації суспільства.

Багато залежить і від рівня політичної культури, тональності діалогу представників різних поглядів та ідей, відмінних алгоритмів суспільних уявлень та очікувань. Сьогоднішній стан розгубленості соціуму, амбівалентність ціннісних орієнтацій не сприяє об'єднанню та консолідації українського суспільства, а лише посилює його поляризацію та сегментацію. Наявність кількох субкультур не повинна утруднювати суспільний діалог і пошук консенсусу в розв'язанні завдань регіональної політики, саме в поліфонії культурного буття потрібно шукати точки дотику й порозуміння.

Мусимо усвідомити просту істину: розколотість масової свідомості створює серйозні небезпеки для забезпечення стабільності в державі, усталення зовнішньополітичних пріоритетів, створення оптимальної моделі майбутнього України. Причина цієї різноспрямованості великою мірою зумовлена складною історичною долею українського народу, але не меншою мірою — нашою роз'єднаністю та конфронтаційністю.

Настав час серйозно замислитися над ціною, яку платить суспільство за інерцію протистояння. Ми повинні постійно дбати про зважену,

збалансовану регіональну політику і про зміцнення того духу єдності і згуртованості, який уже не раз в історії демонстрували. Єдність завжди була і буде запорукою перемог, вона є найбільшим нашим багатством перед лицем нових глобалізаційних викликів і непростих реалій сучасного міжнародного життя.

Бачення витоків минулих проблем дає надійну стратегію їх недопущення на новому етапі пошуку моделей соціальної трансформації та консолідації. Можна впевнено твердити, що розв'язання цих надскладних завдань залежить від здатності влади поважати національний інтелект, розраховувати на його потужну енергію та силу.

Нарощування інноваційно-наукового потенціалу, підвищення статусу науки має стати одним із пріоритетів цивілізаційного поступу. Забезпечення відповідності власної наукової індустрії європейським нормам і стандартам для України — питання престижу.

Проте, на жаль, сьогодні українська наука, і особливо її гуманітарна сфера, перебуває у надзвичайно скрутному становищі, фактично на грані виживання. І це тільки збільшує агресивність суспільства, зумовлену сумними реаліями життя.

Будучи втягнутою у нову фазу загострення геополітичного конфлікту між провідними світовими гравцями, Україна виявила гідну подиву стійкість в обстоюванні власного права на вистражданий цивілізаційний вибір. Для переважної більшості громадян територія виявилася саме тією пріоритетною суспільною цінністю, за яку люди, не вагаючись, віддають найдорожче — власне життя.

І хоча процес обстоювання національного суверенітету й територіальної цілісності не обходиться без політичних та територіальних втрат і людських трагедій, все ж можемо констатувати: саме соціокультурний код, що базується на усвідомленні територіальності як фундаменту життєвого світу людини й самодостатності соціуму, допомагає країні вистояти у жорстоких випробуваннях «на міцність».

Volodymyr M. Lytvyn

Institute of History of Ukraine
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

TERRITORIALITY IN THE HUMANITARIAN SPACE:
SCIENTIFIC REFLECTIONS

The article is devoted to understanding the phenomenon of territoriality in the context of the formation of strategic priorities for the development of domestic socio-humanitarian sciences and the implementation of directions and objectives of state regional policy. It is emphasized that the geopolitical challenges facing Ukraine force to actualize the search for theoretical constructions for conflict resolution, as well as the representation of information-analytical and predictive potential of modern science. The establishment of a new culture of innovative thinking requires from the scientific community an interdisciplinary analysis of the problems of territorial identity and mentality, national and historical memory, regional consciousness and local levels of self-organization of society. It is proved that the search for consolidation ideas and integration mechanisms, advocacy of territorial integrity and inviolability of borders should become targets of socio-humanitarian research, powerful factors in the formation of national identity and unity. Spatial analysis based on such a foundation will not only prevent various threats and challenges, generate models of dynamic and balanced regional development of Ukraine, but also radically change society's attitude to the potential of socio-humanitarian science.

Keywords: humanitarian space, territorial identity, regional policy, regionalism, national idea, sovereignty.